

Par Latvijas iedzīvotāju nodarbinātības iespējām ES institūcijās pēc Latvijas iestāšanās ES

Tuvojoties iestāšanās Eiropas Savienībā (ES) sarunu noslēgumam, arvien aktuālāks kļūst jautājums par Latvijas valsts pārvaldes speciālistu nodarbinātības iespējām ES institūcijās: vai Latvijas iedzīvotāji varēs strādāt ES institūcijās, kādi būs nosacījumi, kurās ES institūcijās ir reālas darba izredzes un iespējas.

Atbildot uz šo jautājumu, vispirms jāizdala divas atsevišķas grupas: darbinieki no Latvijas ES institūcijās un darbinieki no Latvijas ES institūciju administrācijā.

Darbinieki ES institūcijās

Katras ES kandidātvalsts pārstāvju skaits ES institūcijās tika noteikts Nicas starpvaldību konferences laikā un fiksēts *Deklarācijā par Eiropas Savienības paplašināšanos*, no kuras izriet, ka Latvijai Eiropas Parlamentā pienākas 8 vietas (Eiropas Parlamenta vēlēšanas notiks 2004.gadā), ES Padomē – 4 balsis, Ekonomikas un sociālo lietu komitejā – 7 pārstāvji, Reģionu komitejā – 7 pārstāvji.

Saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu Latvijas Republikas valdība izvirzīs arī komisāru darbam Eiropas Komisijā. Komisiju kopumā apstiprinās Eiropas Parlaments. Tāpat Latvija izvirzīs tiesnešus: vienu tiesnesi Eiropas tiesā, vienu tiesnesi - Pirmās instances tiesā, vienu - Revīzijas palātā. Latvijai būs iespēja izvirzīt arī savus ģenerālvokātus. Jāuzsver, ka jaunās dalībvalstis iekļausies šobrīd esošajā rotācijas sistēmā - ik pēc trijiem gadiem nomaina četrus ģenerālvokātus.

Darbinieki ES institūciju administrācijā

Eiropas Savienības institūcijas ir sākušas analizēt iespējamās personāla vajadzības, atbilstoši amatu pakāpēm saistībā ar ES paplašināšanos (par amatu pakāpēm – sk. tālāk). Tomēr tikai divās institūcijās - Eiropas Parlamentā un Padomes ģenerālsekretariātā - analizētais ir apkopots ziņojumos. Eiropas Komisija un Eiropas Tiesa turpina analizēt jautājumu par personāla izmaiņām pēc ES paplašināšanās, tai skaitā, par nepieciešamajiem ierēdņiem un to skaitu no jaunajām dalībvalstīm. Jāatzīst, ka pagaidām jautājums par darbiniekiem ES institūciju administrācijā vēl nav pilnībā skaidrs.

Lai dotu vienādas iespējas visu jauno dalībvalstu iedzīvotājiem pretendēt uz darbu ES institūcijās, īsi pēc iestāšanās ES tiks izsludināti konkursi, kuros noteicošais faktors būs attiecīgo nacionālo valodu zināšanas. Piemēram, Latvijas iedzīvotājiem noteicošais faktors būs latviešu un jebkuras citas ES oficiālās valodas zināšanas. Nenoliedzami, būtiska priekšrocība būs tiem darba pretendentiem, kuri zinās angļu vai franču valodu. Vēlāk šādi konkursi, kuros galvenais faktors būs valodu zināšanas pēc nacionālā principa, vairs netiks izsludināti.

Turpmāk nedaudz plašāk par konkrētām ES institūcijām.

Parlaments

Eiropas Parlaments (EP) 2001.gada septembrī apstiprināja ziņojumu "Sagatavošanas darbi Parlamentā paplašinātai ES". Dokumentā kompleksi analizēti iespējamie risinājumi pilnvērtīgam EP darbam pēc paplašināšanās, pieļaujot dažādus variantus – vienlaicīga 12 jaunu valstu un 12 valodu ienākšana, 10 valstu un 10 valodu, 10 valstu un 8 valodu iekļaušana darbā. Galvenais princips EP darbā saistībā ar jauno valstu uzņemšanu ir politiskais lēmums par daudzvalodības saglabāšanu šīs institūcijas darbā, jo EP ir vienīgā ES institūcija, ko tieši ievēl ES valstu iedzīvotāji.

EP paredz veikt virkni pasākumu darba racionalizācijai, lai spētu nodrošināt ievērojamo valodu skaita pieaugumu, iekļaujoties esošajos budžeta ietvaros. Veicot darba racionalizāciju, EP būs nepieciešami 1900 jaunu posteņu jeb 159 posteņi vienai valstij. Tomēr, sekojot "labākas prakses" principam, šo skaitu var samazināt līdz 124 posteņiem valstij. Latvijai kā vienai no mazajām valstīm kopējais nepieciešamais darbinieku skaits tiek prognozēts 109. Jauni darbinieki, izņemot tulkus, tiks pieņemti pakāpeniski - galvenokārt sarežģītās procedūras un augsto prasību dēļ. 2004.gadā plānots pieņemt 55%, 2005.gadā – 75% , bet 2006.gadā - 90% no nepieciešamā skaita. Procedūra jaunu darbinieku pieņemšanai no pašreizējām kandidātvalstīm EP tiek izstrādāta.

Padome

Padomes ģenerālsekretariāta sagatavotajā ziņojumā "Par Eiropas Savienības paplašināšanās administratīvo ietekmi uz Padomes ģenerālsekretariātu" ir veikti aprēķini par nepieciešamo papildu personālu Padomes ģenerālsekretariātā ES paplašināšanās kontekstā. Prognozējams, ka padomes ģenerālsekretariātā 2003.gadā būs 36 amati, bet 2004.gadā – 25 amati, kuros prasība būs latviešu valodas zināšanas.

Eiropas Komisija

Uzreiz jāuzsver, ka Eiropas Komisija (EK) šobrīd vēl izvērtē personāla vajadzības saistībā ar paplašināšanos. Tiek izstrādāti divi dokumenti. Viens attieksies uz papildu personāla vajadzībām pēc iestāšanās un jau šobrīd esošajās struktūrās. Izanalizējot laika periodu līdz 2008.gadam, EK kopīgais vērtējums par jaunajām dalībvalstīm ir šāds – pirmajos gados nepieciešamais cilvēku skaits uz ierobežotu laiku, nevis pastāvīgā darbā varētu būt 500 (Latvijai – 16, proporcionāli iedzīvotāju skaitam). Savukārt kopējais darbinieku skaits līdz 2008.gadam būs 4000 (Latvijai – 128). Otrs dokuments, kas tieši saistīts ar amatu nacionālo sadalījumu, noteiks, cik speciālistiem no katras dalībvalsts būs iespējams strādāt EK un kādā darbinieku kategorijā.

Nepieciešamo profesionālo kvalifikāciju prasības būs Eiropas Darbā pieņemšanas biroja (*European Recruitment Office*) kompetence. Birojs darbu sāks 2003.gada sākumā. Pieprasītākie varētu būt juristi-lingvisti, valodnieki, tulki.

Tiesas

Pamatojoties uz līdz šim notikušajām sarunām ar ES tiesu administrāciju, patlaban zināmā informācija par plānoto ierēdņu skaitu katrai no jaunajām dalībvalstīm tiesu administrācijā, neieskaitot tiesnešus, ir 36 – 39 ierēdņi.

ES institūciju nodarbināto profesionālās kvalifikācijas prasības un dalījums dažādu specialitāšu grupās

ES institūcijās tiek pieņemti tikai ES dalībvalstu pilsoņi. Nepieciešamās izglītības un profesionālās kvalifikācijas prasības ir atkarīgas no attiecīgā amata, uz kuru kandidāts pretendē. Amati tiek iedalīti četrās pakāpēs, balstoties uz pienākumu saturu un nozīmīgumu.

A pakāpes amati

Nepieciešamās prasības: augstākā izglītība, aktivitāte, iniciatīva, administratīvā darba pieredze (personāla un finanšu vadība), iztēle. Šīs pakāpes amati prasa augstu atbildības pakāpi. Sīkākā iedalījumā A6/A7 pakāpes amatiem ir nepieciešama divu gadu darba pieredze. Atsevišķos gadījumos uz A7 un A6 amatu līmeņiem tiek prasīts konkrēts akadēmiskais grāds tiesībās, ekonomikā, grāmatvedībā u.c.; A8 līmenim profesionālā pieredze netiek prasīta.

B pakāpes amati

Nepieciešamās prasības: vidējā profesionālā izglītība un vismaz divu gadu darba pieredze attiecīgajā jomā. Šīs pakāpes personāls pārsvarā ir atbildīgs par izpildfunkcijām un piedalās visās ES darbības jomās (piem., vide, muitas administrācija, nodokļu politika). Ierēdņi var būt iesaistīti arī EK iekšējā vadībā – budžeta un finanšu vadība, personālvadība u.c.

C pakāpes amati

Nepieciešamās prasības: vidusskolas kurss un divu gadu darba pieredze. C pakāpes personāls pārsvarā veic sekretāru un kantora darbinieku pienākumus (piem., arhīvu uzturēšana, administratīvo nodaļu darba efektīva nodrošināšana).

D pakāpes amati

Nepieciešamā izglītība: nacionālā obligātā izglītība. D pakāpes ierēdņi ir iesaistīti pakalpojumu sfērā (kurjeri, šoferi, semināru apkalpojošais personāls, ēdnīcu/kafejnīcu personāls).

Prognozējams, ka nākotnē tiks sapludinātas A un B ierēdņu pakāpes, kļūstot par vadītāju kategoriju, C pakāpes ierēdņi kļūs par asistentu kategoriju. D pakāpe tiks likvidēta. Mērķis šādai reformai ir padarīt personāla sistēmu pārskatāmāku, kā arī mainīt karjeras iespēju kritērijus.

Konkurss visām amatu kategorijām parasti notiek trijos posmos. Pirmajā posmā ir pirmsatlases tests. Otrajā - rakstveida pārbaudījums. Šie abi posmi parasti notiek konkrētās dalībvalstīs. Trešais posms – mutvārdu eksāmens - Briselē. Kandidātu atlase var ilgt vairākus mēnešus no konkursa izsludināšanas līdz mutvārdu eksāmenam. Veiksmīgākie kandidāti var tikt iekļauti rezerves sarakstā un apstiprināti amatā ar vakances rašanās brīdi.

Kopumā ES institūcijās un to administrācijā no 2003.gada līdz 2008.gadam varētu tikt nodarbināti 340-350 Latvijas speciālistu. Paredzams, ka jau šogad - gan nelielā apjomā – varēsīm iepazīties ar darba piedāvājumiem ES institūcijās. Sākumā šie konkursi tiks rīkoti darbam uz noteiktu laika periodu. Būtiski, ka atsevišķos gadījumos ES institūcijas lūgs iesaistīties arī Latvijas administrāciju kandidātu atlasē vai informācijas izplatīšanā. Citos gadījumos konkursi tiks rīkoti neatkarīgi.